

Tuomas Kemppainen

Puukkojen keräilyn pikaopas

Sisältö

Esipuhe	3
Mitä keräily on?	3
Mitä keräilypuukkot maksavat?	4
Sepän tekemät puukot	5
Tehdasvalmisteiset puukot.....	5
Mistä ostaa keräilypuukkoja?	6
Puukkojen säilytys ja hoito	6
Puukkotiedon lähteillä.....	6
Lopuksi.....	7
Puukkokirjallisuutta	8

Kannen kuva: Kauhavan puukkofestivaalit 2009, Tuomas Kemppainen

Esipuhe

Puukkoharrastus on kasvanut viimeisen kahden vuosikymmenen aikana huimasti. Siitä saamme kiittää mm. *Timo Hyytisen Suurta Puukkokirjaa* sekä Suomen Puukkoseura ry:tä. Puukkoharrastus on saanut ilmentymänsä muun muassa puukkojen rakentamisen kasvuna ja lukemattomina puukontekokursseina.

Kaikilla ei kuitenkaan ole mahdollisuutta eikä välttämättä haluakaan lähteä itse rakentamaan puukkoja, vaan esine itsessään sytyttää keräilyvietin. Vaikka puukoista on kirjoitettu jo kasvava määrä kirjoja, niin niiden pääpaino on ollut nimenomaan puukkojen rakentamisessa. Siksi tämä pikaopas, jonka avulla aloitteleva puukkoharrastaja voi päästä eteenpäin.

Itse olen ollut kiinnostunut puukoista jo pienestä pojasta lähtien. Aluksi puukkoja kertyi muutamia sieltä täältä ja jossain vaiheessa huomasin niitä kertyneen selvästi enemmän kuin ikinä käyttöpuukkoina tulisin tarvitsemaan. Sitten eksyin aluksi kirjaston kautta puukkotietouden pariin ja liityin Suomen Puukkoseuraan. Sen jälkeen paluuta ei ole ollut.

Oulussa 22.07.2009

Tuomas Kempainen

Mitä keräily on?

Sääntö yksi kaikessa keräilyssä on: Ei ole mitään sääntöjä. Eli voit kerätä juuri sellaisen kokoelman kuin itse haluat. Tarkoitti se sitten nippua puukkoesitteitä, pöytälaatikollista kuluneita käyttöpuukkoja tai vitriinillistä käyttämättömiä sepän takomia korupuukkoja.

Tärkeintä on, että keräily antaa sinulle itsellesi mielihyvää oppiessasi uusia asioita ja kartuttaessasi kokoelmaasi.

Usein keräily alkaa kuten itsellänikin, hapuillen ilman tarkempaa päämäärää ja kehittyä ajan myöten siten, että jokin painotus löytyy. Jos kokoelman rahallisella arvolla on merkitystä sinulle, niin kannattaa alusta asti muistaa muutamia pääsääntöjä.

Puukot eroavat monista muista keräilyesineistä siinä, että ne on tehty käyttöesineiksi ja totisesti niitä on myös käytetty. Monet vanhat puukot ovat kuluneet ohueksi piikiksi. Siksi pitääkin muistaa, että mikäli ei keskity uusiin tai viime vuosikymmenien aikoina valmistettuihin puukkoihin, niin ei pidä hyljeksiä kuluneitakaan puukkoja. Se voi olla tekijänsä ainoa säilynyt kappale! Itse esimerkiksi ottaisin mielelläni vastaan kuluneenkin Kalle Keräsen tekemän Tommi puukon.

Toisaalta jos kerää kokoelmaansa helposti saatavilla olevia malleja, niin kannattaa pitää ne käyttämättöminä. Niitä ei kannata edes teroittaa, sillä silloin ne säilyttävät arvonsa paremmin.

Uusia tehdaspuukkoja tai puukkopajojen tuotteita keräilemällä on mahdollista kerätä varsin mittava kokoelma nopeasti. Ainoa rajoittava tekijä on budjettisi. Pitää kuitenkin muistaa, että puukonkeräilyssäkään määrä ei korvaa laatua, vaan lukumääräisesti hyvin suppeakin kokoelma voi olla mielenkiintoinen ja arvokas.

Puukkoja voidaan keräillä monin eri perustein. Voidaan keräillä tiettyä puukkomallia esim. Tommi -puukkoja, tietyn alueen puukkoja, esim. Kauhavalaisia puukkoja, tietyn valmistajan puukkoja esim. Marttiin puukkotehtaan puukkoja, tiettyjä piirteitä omaavia esim. sorkouputuksella koristeltuja tuohipäisiä puukkoja tai sitten voidaan pyrkiä keräämään mallikappale kaikkia Suomen puukkokaanoniin kuuluvia perusmalleja, mahdollisuuksia on lukuisia. Usein tietyn pääidean ympärille kerätty kokoelma on helpompi tarpeen tullen myydä tai saada näytteille, kuin sekalainen kokoelma hienojakin puukkoja.

Vanhat puukot tekee mielenkiintoiseksi niiden mukanaan kantamansa historia. Kuka suunnitteli ja valmisti puukon? Kuka möi sen? Kuka kantoi ja käytti sitä ja niin edelleen. Jos tällaisia tietoja löytää, ne lisäävät puukon arvoa entisestään.

Keräilijän on myös hyvä olla selvillä puukon rakennustekniikasta. Silloin hän pystyy tekemään esimerkiksi oikeita arvioita puukon iästä käytettyjen materiaalien, helojen rakenteen yms. perusteella. Paras opas puukkojen rakentamisesta on mielestäni *Taisto Kuortin Puukkosepän Kirja*.

Mitä keräilypuukot maksavat?

Ulkomailla on julkaistu runsaasti luetteloja keräilyveitsistä ja niiden hinnoista ja niissä on satunnaisesti mainittu myös suomalaisia puukkoja. Esimerkiksi käy amerikkalaisen *Bernard Levinen* yli 500 sivuinen opas *Levine's guide to knives and their values*. Suomalaista keräilypuukkojen hinnastoa sen sijaan ei ole julkaistu. Jonkinlaista suuntaa puukkojen hintojen keskinäisistä suhteista voi kuitenkin saada esim. Suuressa Puukkokirjassa julkaistusta Keräilypuukkojen huutokauppaluettelosta, josta pian huomaa, että Suomalaisistakin puukoista löytyy varsin laaja hintahaitari. Myös suomalaisten puukkojen lähettiläs USA:ssa, *Lester C. Ristinen*, on kirjassaan *The Knives of Finland* antanut puukoille karkeita hinta-arvioita tekijän perusteella.

Keräilyesineen oikea hinta on periaatteessa se minkä asioista hyvin perillä oleva keräilijä maksaa toiselle samanlaiselle. Edellyttäen että myyjä ei ole minkäänlaisessa pakkoraossa myyntinsä kanssa ja ostajalla ei ole polttavaa pakkoa saada juuri tuo tietty puukko. Tämä tilanne toteutuu harvoin ja usein kokenut keräilijä tekeekin löytöjä ja saa harvinaisuuksia haltuunsa kohtuulliseen hintaan. Aloittelija voi sen sijaan erehtyä maksamaan suhteellisen tavallisesta huonokuntoisesta puukosta kovan hinnan, jos

joku sitä sattuu pyytämään. Varansa kannattaa pitää myös sen takia, että markkinoilla liikkuu myös varsinaisia väärennöksiä. Edellä sanottu pätee siis vanhoihin puukkoihin. Ostettaessa uusia puukkoja on hintataso yleensä varsin selkeästi kaikkien osapuolten tiedossa.

Yleensä kannattaa ostaa sellaisia puukkoja, jotka jollakin tavalla puhuttelevat itseä ja jotka haluaa. Ei kannata sortua ostamaan halvalla nurkkiin pyörimään puukkoja joista ei pidä. Toisaalta jos haluaa kasvattaa kokoelmansa arvoa, niin kannattaa ostaa laatua. Huono saatavuus yleensä korottaa hintoja, varsinkin jos moni keräilijä haluaa esimerkin puukkotyyppistä kokoelmaansa. Toisaalta hyväkuntoinen ja harvinainen puukko voi olla suhteellisen edullinen, mikäli kyseistä mallia ei juuri keräillä.

Sepän tekemät puukot

Sepän tekemän puukon erottaa yleensä valmistajan puumerkistä terän oikeassa sivussa. Tosin osa sepistä myy nykyisin myös pelkkiä valmiita teriä, mikä vaikeuttaa tunnistamista. Sepän tekemistä puukoista puhuttaessa voidaan erottaa toisistaan käyttöpuukot, joita metsästäjät ja käsityöläiset tänä päivänä ostavat niiden käyttöominaisuuksien takia noin 100 euron hintaan. Toisaalta keräilijät maksavat helposti useita satoja euroja upeista käsintehdyistä yksilöistä. Yksittäisen tekijän puukkomäärät pysyvät Suomessa nykyisin aika pieninä kiitos verottajan, jonka ansiosta suurin osa puukkosepistämme on sivutoimisia tai eläkeläisiä.

On myös huomioitava puukonrakennuksen valtava kasvu viimeisen 20-vuoden aikana. Käsintehdyt ei aina tarkoita laatua, tarkoitettiin sillä sitten terän ominaisuuksia tai puukon muotoilua. Vanhemmat puukot ovat vähäisen tekijämäärän perusteella harvinaisempia ja arvokkaampia. Toisaalta tänä päivänä tehdään huippupuukkoja, joille parikymmentä vuotta sitten olisi ollut hankala löytää tekijää. Mutta nämä puukot kyllä erottaa muista, kun sellaisen käteensä saa.

Hintaan vaikuttavat luonnollisesti käytetyt materiaalit ja työskentelytekniikat, mutta tiivistettynä, laatu on maksanut aina ja se myös pitää arvonsa. Toisaalta tietyt tekijät, joilla on oma selvästi erottuva tyylinsä tai puukkomallinsa ovat keräilijän kannalta mielenkiintoisia.

Tehdasvalmisteiset puukot

Tehdasvalmisteiset puukot ovat helposti saatavilla, joten niiden keräily on helppoa. Niiden valmistusmäärät ovat kuitenkin varsin suuria ja vaikka suuret määrät puukkoja kuluu käytössä ja joutuu hukkaan, niin on varsin epätodennäköistä, että niistä tulisi kovin arvokkaita keräilyharvinaisuuksia. Mutta jos haluat kasvattaa kokoelmaasi nopeasti ja olet mieltynyt jonkin valmistajan puukkoihin, niin kerää ihmeessä.

Puukkojen keräilyn pikaopas

Tehdasvalmisteisista puukoista julkaistaan usein myös erikoismalleja, joita on tarjolla rajoitettu määrä rajoitetun ajan. Jotkut keräilevät näitä juhlamalleja, jotka usein ovat paremmin viimeistelyjä tai eri tavoin koristeltuja kuin perustuotantomallit. Pitää kuitenkin muistaa, että suuri osa näistä malleista tehdään juuri sen vuoksi, että ne voidaan myydä keräilijöille kalliimpaan hintaan. Erikoismallien jälkimarkkinat suhtautuvat eri puukkoihin eri tavalla ja jotkut erikoismallit voivat pitää hintansa ja niiden hinta voi jopa kasvaa, mutta kaikille näin ei käy. Voi jopa olla niin, että rahansa sijoittaa viisaammin ostamalla saman tehtaan tyyppillisen mallin ja säilyttämällä sen uutta vastaavassa kunnossa.

Puukkojen keräily harrastuksena kasvaa kuitenkin koko ajan ja on paljon mahdollista, että parinkymmenen vuoden kuluttua tämän päivän tehdaspuukot ja niiden erikoismallit ovat keräilijöiden erityisen arvostuksen kohteena. Silloin voittaa se, jolla niitä on autotalli puolillaan.

Mistä ostaa keräilypuukkoja?

Keräilypuukkojen varalta kannattaa pitää silmät aina auki, sillä löytöjä voi tehdä odottamattomistakin paikoista. Luonnollisesti antiikkiliikkeet ja erilaiset keräily yms. tapahtumat ovat oivia kokoelman kartoittamispaikkoja, kunhan muistaa, että hinnat eivät ole kirpputoriluokkaa.

Internet esim. ebay ja huuto.net ovat myös oivia paikkoja jo yleisen hintatasonkin kartoittamiseksi, sillä yleensä todellisten keräilyharvinaisuuksien osalta muutama keräilijä on aina hereillä eivätkä viimeisen tunnin aikana käydyt huutokilpailut ole tavattomia. Toisaalta jotkut puukot pyörivät ylihintaisina viikosta toiseen odottaen tietämätöntä ostajaa.

Puukkojen säilytys ja hoito

Muista säilyttää puukkojasi hyvin. Pidä ne kuivassa paikassa, mahdollisesti kevyesti öljyttyinä ja pyri välttämään sormenjälkiä yms. jotka helposti pilaavat hyvänkin yksilön. Vanhojen puukkojen osalta kannattaa pidättäytyä radikaaleista toimenpiteistä, jotka todennäköisesti vain pilaavat puukon. Älä siis teroita, kiillota tai poista ruostetta kovakouraisesti. Puukot olisi myös hyvä säilyttää pois tupistaan, sillä ajan myötä nahkan parkkiaineet voivat vaurioittaa terää.

Puukkotiedon lähteillä

Tieto on valtaa myös puukkojen keräilyssä. Tietoa on saatavilla lähinnä kahdella tapaa: ensinnäkin keskustelemalla muiden puukkoihmisten kanssa erilaisissa

Puukkojen keräilyn pikaopas

puukkotapahtumissa, joita järjestetään vuosittain useita ympäri maata. Toiseksi voit opiskella perusasiat tutustumalla alan kirjallisuuteen. Olen sivustollani www.puukko.biz/puukkokirjat.htm esitellyt suomalaista puukkokirjallisuutta. Suurta osaa teoksista löytyy kirjastoista, mutta suosittelen ainakin Suuren Puukkokirja ykkös- ja kakkososaa kirjahyllyyn hakuteoksiksi.

Unohtaa ei pidä myöskään Suomen Puukkoseura ry:tä, jonka jäsenlehti Puukkoposti esittelee paitsi uudempia kilpailuissa menestyneitä tekijöitä myös perinnepuukkoja ja niiden historiaa.

Tänä päivänä Internet on lisännyt kaikkien saatavilla olevan tiedon määrää ja monet sivustot käsittelevät myös puukkoja. Kannattaa kuitenkin muistaa suhtautua kriittisesti keskustelupalstoilta lukemaansa, eikä nielaista kaikkea kerta lukemalla.

Lopuksi

Monet pitävät keräilyä sairautena riippumatta siitä mihin se kohdistuu. Jos näin on, niin puukkojen keräily ei ole pahimmasta päästä, sillä hyvälle puukoille löytyy aina käyttöä. Puukko on erottamaton osa suomalaista kulttuuria ja kulttuurihistoriaa. Keräilijät antavat oman panoksensa tuon arvokkaan tiedon säilyttämiseksi, mutta mikä tärkeintä: puukkojen maailma on rikas ja mielenkiintoinen. Sillä on paljon annettavaa ja puukkoihin perehtyminen on hauskaa!

Puukkokirjallisuutta

Collectable Knives of Finland, Lester C. Ristinen, 2005

Iisakki Järvenpää ja Kauhavan puukko, Anja Järvenpää 1979

Kauhavan Puukko – Tekniikan vaiheita, Anja ja Allen Järvenpää, 1986

Korupuukko, Erik Nylund, 2007

Opetellaan veistämään perinneleluja puukolla, Frank Egholm, 2006

Puukko, Sakari Pälsi, 1955

Puukkokäsikirja, Timo Hyytinen, 1999

Puukkoseppä, Ilari Mehtonen, Tanno Tamminen ja Mika Sihvonen, 2000

Puukkosepän kirja, Taisto Kuortti, 2007 (2. laajennettu painos 2008)

Puukot, Jukka ja Mikko Kemppinen, 1976

Sepän kirja, F.N. Mäki-Rossi, 1943

Sepän taidot, H. Roselli, 1997

Suomalainen Puukko - The Finnish Sheath Knife, Risto Hakomäki, 2007

Suomen kansanomaista kulttuuria, U.T. Sirelius, 1919 (Puukkoja käsittelevä osuus on julkaistu Puukkokäsikirjassa)

Suuri Puukkokirja 1, Timo Hyytinen, 1988

Suuri Puukkokirja 2, Timo Hyytinen, 2005

The Knives of Finland, Lester C. Ristinen, 1992

Tupenrapinat Puukon rakentajan opas, Väyrynen, 2000